

L'Església, la llengua i el país

PRATS, Modest.

Política lingüística de l'Església catalana (segles XVI-XVII).
Eumo Editorial/Universitat de Girona (Biblioteca universitària.
Història de la llengua, 4). Vic-Girona, 1995, 200 pàg.,

El volum segueix la mateixa estructura dels tres altres llibres que l'han precedit en la sèrie sobre Història de la llengua d'aquesta col·lecció que editen conjuntament, des de l'any 1991, els Estudis Universitaris de Vic i la Universitat de Girona. Inclou una selecció de textos, degudament ordenats –cronològicament i temàticament– en sis apartats, que va precedida d'una «Introducció» a càrrec del propi editor en què s'orienta el lector sobre el seu interès i se'n proposa una interpretació en clau d'història lingüística que, en definitiva, és el que dona unitat al volum. A l'inici de cada apartat –I, *Els precedents*; II, *El Concili de la Tarraconense de 1591*; III, *De 1591 al Concili de 1636*; IV, *El Concili de la Tarraconense de 1636*; V, *La polèmica intersinodal*; i VI, *El Concili de la Tarraconense de 1637*–, es fa una acurada presentació dels textos que s'hi recullen, situant-los en el seu context històric i especificant la seva naturalesa, la procedència i les fonts utilitzades.

De fet, hi trobem textos ben diversos, tant pel que fa al seu caràcter, com a les proporcions. S'inclouen des de simples propostes o rèpliques individuals extretes de les discussions conciliars a decrets i constitucions solemnes; de llarguíssims memorials a textos tan breus com una nota adreçada al Concili de 1637 pels diputats de la generalitat catalana. I en alguna ocasió es reproduïxen documents en un estat fins i tot massa fragmentari: és el cas dels textos de [8] –encara que queden prou lligats pel comentari de Modest Prats– o, en general, dels textos del primer apartat, adduïts com a precedents. Atès el caràcter divulgatiu de la col·lecció, tots els textos llatins han estat perfectament traduïts al

català pel recopilador a la part inferior de llurs mateixes pàgines, en un cos de lletra més petit, fet que distingeix i fa excel·lir aquest llibre per sobre d'altres que ens permetien fins ara accedir a alguns dels documents publicats.

Modest Prats ja s'havia referit a la majoria d'aquests textos i a la polèmica lingüística que delaten, encara que no els havia pas transcrit de forma completa, en un treball seu publicat l'any 1979 com a pròleg de l'edició feta per Albert Rossich d'*El Parnàs català* de Narcís Julià, una preceptiva poètica manuscrita de finals del s. XVII. En aquella ocasió els utilitzava únicament com a testimoni de «la batalla en favor del català» que hagueren de lliurar una bona colla d'intel·lectuals d'aquest segle, en bona part eclesiàstics, per defensar-se del que començava a ser, a les portes de la guerra dels Segadors, una intensa ofensiva castellanitzadora, i com a document dels usos lingüístics, encara quasi exclusivament catalans, de la població que s'hi expliciten. L'estudi a fons d'aquests materials, però, l'autor el reservava per quan arribés al segle XVII la *Història de la llengua catalana*, que ja llavors s'havia proposat d'escriure juntament amb J. M. Nadal, com explica ell mateix al final de la introducció al volum; ha estat, tanmateix, la convocatòria d'un nou Concili de la Tarraconense, després de més de dos-cents anys d'haver-se'n estroncat la tradició, allò que finalment ha creat l'ocasió per a aquest llibre i el que ha estimulat Modest Prats a preparar l'edició i l'estudi dels textos que recull.

El nucli del llibre el constitueixen els memorials de Juan Gómez Adrín –pseudònim del canonge de Tortosa Alexandre Domènech de Ros– i el memorial-resposta de Dídac Cisteller, ca-

canonge de Lleida, publicats tots dos l'estiu de 1636; es tracta dels documents més llargs que es recullen al volum ([14] i [15]), i hi són reproduïts íntegrament. El primer d'aquests, titulat *Memorial en defensa de la lengua castellana para que se predique en ella en Cataluña*, s'enfronta a la decisió presa pel Concili d'aquell mateix any 1636 segons la qual «d'ara endavant en aquesta Província tarraconense no es prediqui de cap més manera que en llengua catalana». Aquesta postura, que havia estat defensada en el Concili pel bisbe de Tortosa amb un interessant memorial, reproduït al número [12], recull una sèrie de raons i d'arguments ja estudiats i debatuts en ocasions anteriors, especialment al Concili provincial de 1591, a propòsit d'unes constitucions sobre la catequesi i la predicació, els dos àmbits que Trento reservà a les llengües vulgars –les trobem també transcrites, i en dues versions diferents, juntament amb altres textos, en els apartats precedents. El Memorial en defensa de la lengua catalana para que se predique en ella en Cataluña de Dídac Cisteller intenta rebatre punt per punt –encara que amb menys habilitat retòrica– les argumentacions de Gómez Adrín, i encara trobarà resposta en un tercer memorial, anònim, que insisteix d'una forma ben contundent en la defensa del castellà [16]. La polèmica oberta per aquests documents forçosament havia de trobar ressò en les sessions del Concili de 1637, en què per primera vegada es tractarà el problema de la llengua en clau política; els interessants testimonis procedents d'aquest Concili, que certament va

Biblioteca Universitària • Història de la Llengua

Política lingüística de l'Església catalana

Segles XVI - XVII

Modest Prats, Ed.

Eumo Editorial / Universitat de Girona

ratificar la Constitució sobre predicació del de 1636, s'agrupen al darrer apartat del volum.

Els temes que surten en el debat són analitzats a l'estudi introductori, on l'autor els situa en el seu context històric i cultural; i és que tots els textos recorren a valorar la presència i difusió real de la llengua castellana a Catalunya en aquell moment –les valoracions són diferents, és clar, però tots coincideixen a presentar el coneixement del castellà a Catalunya com un fenomen de classe social–, reconeixen més o menys explícitament la inferioritat literària del català –llengua «curta», sense polir– respecte del castellà, i discuteixen sobre la necessitat d'utilitzar en la predicació la llengua general o común del reyno en comptes de la llengua materna o natu-

ral, una qüestió de caràcter clarament polític –i que com a tal va ser tractada en algunes intervencions al Concili de 1637, com la del bisbe d'Urgell Pau Duran, que s'afanyava a recordar que la *unió amb Castella era per accidens*. Aquest és, justament, un dels aspectes més interessants que tracta Modest Prats en la «Introducció», i s'insereix en una polèmica oberta encara entre els historiadors sobre si es pot considerar que la llengua, a l'Antic Règim, era ja un element organitzatiu d'identitat col·lectiva com ho serà indiscutiblement més tard. Prats es referma en la seva impressió, ja manifestada en treballs anteriors, que la discussió sobre la llengua té ja en aquesta època, efectivament, una dimensió essencialment política (pàg. 28).

Tot amb tot, a l'estudi introductori s'emmarca el debat sobre la utilització de llengua catalana en el context de «la ideologia i la pràctica lingüístiques que guiaran l'Església de la Contrareforma», un tema que l'autor ja afrontava en un article recent a la revista *L'Avenç* sobre «Contrareforma i barroc», i amb el qual, de fet, s'insereix en una línia de treball ben suggestiva que fins ara ha estat fressada quasi únicament pels historiadors de la llengua italians.

Hem d'entendre, en definitiva, que el darrer llibre de Modest Prats suposa una contribució parcial però important per a l'estudi de la història del català a l'Edat Moderna, una història que promet episodis veritablement apassionants i que en bona part, malauradament, encara està per fer.

Francesc Feliu Torrent

Quaderns d'Història de Figueres és una publicació periòdica dedicada als estudis històrics sobre la ciutat de Figueres en els àmbits de la ciència, les lletres, les arts o qualsevol altra branca del coneixement.

Ajuntament de Figueres

Diputació de Girona